

การนำหลักพุทธธรรมมาใช้กับกระบวนการล้มละลาย และฟื้นฟูกิจการที่กระทบต่อสิทธิ ของเจ้าหนี้ที่จะได้รับชำระหนี้

เกษม สกุลชัยสิริวิช

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้วัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาวิเคราะห์ การนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในกระบวนการล้มละลาย และฟื้นฟูกิจการที่กระทบต่อสิทธิของเจ้าหนี้ที่จะได้รับชำระหนี้

จากการศึกษาพบว่า การให้ลูกหนี้เข้ากระบวนการล้มละลายหรือฟื้นฟูกิจการ มิได้มีผลกระทบต่อ ลูกหนี้เพียงอย่างเดียว เจ้าหนี้จะได้รับผลกระทบไปด้วย และด้วยเหตุที่กระบวนการล้มละลายและ ฟื้นฟูกิจการเปิดโอกาสให้มีการปรับลดจำนวนหนี้ และขยายเวลาการชำระหนี้ ลูกหนี้จึงอาจอาศัย กระบวนการนี้เป็นเครื่องมือประวิงเวลาการชำระหนี้ ไม่ชำระหนี้ หรือปลดหนี้ให้กับตนเอง

หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องและใช้กับกระบวนการล้มละลายและฟื้นฟูกิจการ ประกอบไปด้วย หลักพุทธธรรมกลุ่มที่ว่าด้วย ศีลข้อ 2 และ ข้อ 4 พรหมวิหาร 4 และ หิริ โอตตัปปะ อันเป็นหลักพุทธธรรมที่เป็นไปเพื่อความไม่เบียดเบียน และหลักพุทธธรรมอีกกลุ่มหนึ่งคือ การละวางอคติ 4 ธัมมัญญู และ อตถัญญู การงานที่ไม่อาภูล และการงานที่ไม่มีโทษ อาชีวปาริสุทธิสีล และปัจฉยสันนิสสิตีล อันเป็นหลักพุทธธรรมด้านปัญญา กระบวนการล้มละลาย และฟื้นฟูกิจการควรมีหลักพุทธธรรมทั้ง 2 ส่วน กำกับ เพื่อมิให้กระบวนการล้มละลายและฟื้นฟู กิจการไม่ตกเป็นเครื่องมือของลูกหนี้ผู้ทุจริตประวิง

เวลาการชำระหนี้ไม่ชำระหนี้ หรือปลดหนี้ และเพื่อ ช่วยให้ผู้ที่เกี่ยวข้องดำเนินกระบวนการล้มละลาย และฟื้นฟูกิจการโดยใช้ปัญญาพิจารณาไตร่ตรองให้ รอบคอบ

คำสำคัญ : กระบวนการล้มละลาย กระบวนการ ฟื้นฟูกิจการ พุทธธรรม

Abstract

The main objective of this research is to study and analyze the application of Buddhaddhamma to the bankruptcy and rehabilitation process affecting creditors' right to receive payment.

The study found that the debtor's entry into the bankruptcy or rehabilitation process does not affect only the debtor but also the creditor. In addition, since the bankruptcy and rehabilitation process allow reduction of debt and extend the period of payment, then the debtor may use this process to delay the payment, not to make the payment or liberate himself from such debts.

As regards Buddhaddhammas concerning and applying in the bankruptcy

and rehabilitation process, they consist in groups of Buddhadhamma pertaining to 2nd and 4th precepts out of five precepts, sublime states of mind and moral shame and moral dread; these virtues are of no-harm aspects. Furthermore, other groups of Buddhadhammas can be applied; they consist in refraining from prejudice, knowing the cause and knowing the consequence and a livelihood which is free from complications and blameless actions, purity of conduct referring to livelihood and pure conduct concerning the necessities of lifebeing classified as Buddhadhamma for enlightening wisdom. The bankruptcy and rehabilitation process should be actively directed by two groups of Buddhadhamma. In this matter, Buddhadhamma for non-oppression will help preventing the bankruptcy and rehabilitation process from being used by the bad faith debtor as a tool to delay the payment, not make payment or liberate himself from the mentioned debts. And, Buddhadhamma leading to wisdom will bring the successfulness to the bankruptcy and rehabilitation process.

Keywords: Bankruptcy Process, Rehabilitation Process and Buddhadhamma

บทนำ¹

กฎหมายล้มละลายมีบทบาทในการควบคุมลูกหนี้ที่มีหนี้สินล้นพ้นตัว โดยมีบทบัญญัติให้เจ้าหนี้ฟ้องร้องต่อศาลขอให้ลูกหนี้ที่มีหนี้สินล้นพ้นตัวให้เป็นบุคคลล้มละลายหรือให้เจ้าหนี้หรือลูกหนี้เองร้องขอต่อศาลขอให้ดำเนินกระบวนการฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้ที่มีหนี้สินล้นพ้นตัว การให้ลูกหนี้เข้ากระบวนการล้มละลายหรือฟื้นฟูกิจการ มิได้มีผลกระทบตอลูกหนี้เพียงอย่างเดียว เจ้าหนี้จะได้รับผลกระทบไปด้วย เช่น เจ้าหนี้จะต้องยื่นขอรับชำระหนี้ มิฉะนั้นจะเสียสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ ด้วยเหตุที่กระบวนการล้มละลายและฟื้นฟูกิจการเปิดโอกาสให้มีการปรับลดจำนวนหนี้และขยายเวลาการชำระหนี้ ลูกหนี้จึงอาจอาศัยกระบวนการนี้เป็นเครื่องมือประวิงเวลาการชำระหนี้ ไม่ชำระหนี้ หรือปลดหนี้ให้กับตนเอง เพื่อให้การดำเนินกระบวนการล้มละลายและฟื้นฟูกิจการเป็นไปตามวัตถุประสงค์และไม่ให้ลูกหนี้นำกระบวนการดังกล่าวมาเป็นเครื่องมือประวิงเวลาการชำระหนี้หรือไม่ชำระหนี้ กระบวนการล้มละลายและฟื้นฟูกิจการควรมีหลักพุทธธรรม ซึ่งมีข้อพิจารณาดังนี้

1. เปรียบเทียบหนี้กับกรรมตามหลักพุทธศาสนา

คำว่า “หนี้” ในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ไม่ได้เป็นแนวคิดตามกฎหมายไทยแต่เดิม แต่เป็นแนวคิดตามกฎหมายระบบซีวิลลอว์ (Civil Law) ซึ่งมีรากฐานมาจากกฎหมายโรมันอีกต่อหนึ่ง² สำหรับกฎหมายไทย หลักการเรื่องหนี้ปรากฏอยู่ใน

¹คำว่า “มาตรา” ที่กล่าวต่อไปในบทความฉบับนี้ หมายถึงมาตราในพระราชบัญญัติล้มละลาย เว้นแต่จะหมายถึงมาตราในกฎหมายอื่นโดยเฉพาะเจาะจง

²โสภณ รัตนารักษ์, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยหนี้, พิมพ์ครั้งที่ 10, (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2553), หน้า 20.

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์หมายถึงภาระผูกพันหรือพันธะที่เกิดขึ้นที่ผู้เป็นลูกหนี้จะชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ และเจ้าหนี้มีสิทธิเรียกให้ลูกหนี้ชำระหนี้ โดยมีสิทธิเหนือกองทรัพย์สินของลูกหนี้³ มูลแห่งหนี้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มีที่มีมาอยู่ 2 มูล คือ นิติกรรม (หนี้ที่เกิดจากการกระทำโดยใจสมัคร) และนิติกรรม (หนี้ที่มีได้เกิดจากใจสมัครแต่เกิดจากเหตุการณ์ที่ก่อให้เกิดผลทางกฎหมาย)

คำว่า กรรม มีความหมายที่ปรากฏในพระไตรปิฎก คือ การกระทำที่ประกอบไปด้วยเจตนา ดังที่ปรากฏในนิพเพธิกสูตร ความว่า “เรากล่าวเจตนาว่าเป็นตัวกรรม บุคคลคิดแล้ว จึงกระทำความกรรมด้วยกาย วาจา ใจ”⁴ การกระทำที่มีเจตนาจะเป็นตัวกรรมกรรมจึงอยู่ที่เจตนา ไม่ได้อยู่ที่ผลออกมาดีหรือไม่ดีเจตนาดี จะถือเป็นกรรมดีเป็นกุศลกรรม เจตนาร้ายหรือเจตนาชั่ว จะถือเป็นกรรมชั่วหรืออกุศลกรรมเมื่อมีกรรมหรือการกระทำเป็นผลสำเร็จตามเจตนาเกิดขึ้น กรรมนั้นย่อมส่งผลต่อผู้กระทำตามกฎหมายแห่งกรรม (วิบากกรรม) กรรมทุกอย่างที่นรชนประพฤติดีแล้วมีผล ผลกรรมถึงจะเล็กน้อย ชื่อว่าเป็นโมฆะหาไม่⁵

การก่อหนี้ไม่ว่าโดยนิติกรรมหรือโดยนิติเหตุล้วนแต่มาจากการกระทำทั้งสิ้น การก่อหนี้โดยนิติกรรมจะต้องมีเจตนาโดยใจสมัคร นิติกรรมจึงตกอยู่ภายใต้หลักของกฎหมายแห่งกรรมเช่นเดียวกัน หนี้ที่ผู้กระทำก่อขึ้นจะส่งผลผูกพันให้ผู้ก่อหนี้ต้องชำระหนี้ตามที่แสดงเจตนาไว้ตามหลักเรื่องกรรมที่ว่า บุคคลหว่านพืชเช่นใด ย่อมได้ผลเช่นนั้น ส่วนการก่อหนี้

โดยนิติเหตุแม้ไม่ได้เป็นไปโดยความสมัครใจของผู้มีหน้าที่ต้องชำระหนี้ แต่จะต้องมีการกระทำของบุคคลหรือเหตุการณ์อันเนื่องมาจากการกระทำของบุคคลเกิดขึ้นอันครบองค์ประกอบของกฎหมาย

กระบวนการล้มละลายและฟื้นฟูกิจการเป็นกระบวนการที่กฎหมายกำหนดให้มีขึ้นเพื่อควบคุมให้ลูกหนี้ชำระหนี้ตามความผูกพันที่ตนก่ออันสอดคล้องกับหลักของกฎหมายแห่งกรรม การดำเนินกระบวนการล้มละลายและฟื้นฟูกิจการจึงต้องดำเนินให้สอดคล้องกับหลักของกฎหมายแห่งกรรม มิใช่เป็นเครื่องมือของลูกหนี้ไม่ชำระหนี้หรือประวิงเวลาการชำระหนี้

2. การใช้หลักพุทธธรรมในการให้ลูกหนี้เข้าสู่กระบวนการล้มละลายหรือฟื้นฟูกิจการ

2.1 คดีล้มละลาย

ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย องค์ประกอบที่เจ้าหนี้จะฟ้องล้มละลายลูกหนี้ได้ คือ ลูกหนี้อยู่ในสถานะหนี้สินล้นพ้นตัว และมีหนี้ค้างชำระต่อเจ้าหนี้ที่ฟ้องคดีล้มละลายไม่น้อยกว่าหนึ่งล้านบาทกรณีลูกหนี้เป็นบุคคลธรรมดา และไม่น้อยกว่าสองล้านบาทกรณีลูกหนี้เป็นนิติบุคคลเมื่อครบองค์ประกอบดังกล่าวแล้วศาลจะต้องพิจารณาว่าลูกหนี้สมควรเป็นบุคคลล้มละลายหรือไม่ การนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการพิจารณาว่าลูกหนี้ควรเข้าสู่กระบวนการล้มละลายมีข้อพิจารณาดังนี้

(1) หนี้ที่ลูกหนี้ก่อขึ้นนับเป็นความผูกพันอย่างหนึ่งที่ลูกหนี้ต้องชำระคืนให้แก่เจ้าหนี้ตามหลักของ

³ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 214 บัญญัติว่า “ภายใต้บังคับบทบัญญัติแห่งมาตรา 733 เจ้าหนี้มีสิทธิที่จะให้ชำระหนี้ของตนจากทรัพย์สินของลูกหนี้จนสิ้นเชิง รวมทั้งเงินและทรัพย์สินอื่นๆ ซึ่งบุคคลภายนอกค้างชำระแก่ลูกหนี้ด้วย”

⁴อง.ฉก. (ไทย) 22/63/577

⁵ช.ชา.วิสติ. (ไทย) 27/24/473.

กฎแห่งกรรม ผู้พิพากษาตุลาการคือผู้ชี้กรรม⁶ และการพิจารณาให้ลูกหนี้เข้ากระบวนการล้มละลายควรจะต้องสอดคล้องกับหลักของกฎแห่งกรรม เมื่อลูกหนี้ก่อนยื่นขอยอมมีหนี้ที่ต้องชำระหนี้ ลูกหนี้มีหนี้สินล้นพ้นตัวและยังมีพฤติกรรมที่ก่อหนี้ไม่เลิกหรือเจตนาก่อหนี้และไม่ชำระหนี้สมควรเข้ากระบวนการล้มละลายเพื่อมิให้ลูกหนี้เที่ยวไปก่อหนี้ให้เจ้าหนี้เดือดร้อน และรวบรวมทรัพย์สินมาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ ตามหลักของกฎแห่งกรรม

(2) ผู้พิพากษาไม่ควรมัวคิดว่าเมื่อลูกหนี้มีหนี้สินล้นพ้นตัวแล้ว ต้องล้มละลายเสมอไป ไม่ควรด่วนสรุปให้ลูกหนี้ล้มละลาย ควรตรวจสอบพฤติกรรมการก่อหนี้ ลูกหนี้อาจมีเหตุผลความจำเป็นของการก่อหนี้ ความสุจริตในการก่อหนี้ ความขวนขวายในการชำระหนี้ของลูกหนี้ที่ผ่านมา การประวิงเวลาการฟ้องล้มละลายของเจ้าหนี้ปล่อยให้ดอกเบี้ยยพอกพูนมาเป็นจำนวนมากและมาฟ้องคดีล้มละลายไกล่หมัดระยะเวลาการบังคับคดีของเจ้าหนี้

(3) หากการฟ้องล้มละลายเพื่อประวิงเวลาการชำระหนี้หรือใช้เป็นเครื่องมือการปลดหนี้ กรณีนี้ไม่สมควรให้ลูกหนี้ต้องล้มละลาย เพื่อเปิดโอกาสให้เจ้าหนี้สามารถบังคับชำระหนี้ได้เต็มจำนวน ตามกฎแห่งกรรม

2.1 คดีฟื้นฟูกิจการ

ตามพระราชบัญญัติล้มละลายองค์ประกอบที่ศาลจะให้ลูกหนี้ฟื้นฟูกิจการมี ดังนี้ (1) ลูกหนี้ต้องมีหนี้สินล้นพ้นตัว หนี้สินของลูกหนี้ต้องไม่น้อยกว่า 10 ล้านบาท⁷ และลูกหนี้ต้องเป็นบริษัทจำกัด หรือ บริษัทมหาชนจำกัด หรือนิติบุคคลอื่นใดตามที่

กำหนดไว้ในกฎกระทรวง (2) มีเหตุสมควรให้ฟื้นฟูกิจการ (3) มีช่องทางให้ฟื้นฟูกิจการการนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการพิจารณาว่าลูกหนี้ควรเข้าสู่กระบวนการฟื้นฟูกิจการมีข้อพิจารณาดังนี้

(1) กระบวนการฟื้นฟูกิจการเป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้ลูกหนี้สามารถฟื้นฟูกิจการเพื่อให้กิจการของลูกหนี้มีรายได้และนำเงินมาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ กระบวนการดังกล่าวจึงมีมาตรการคุ้มครองลูกหนี้ คือ สภาวะพักชำระหนี้ ทำให้เจ้าหนี้บังคับชำระหนี้ไม่ได้เป็นการชั่วคราวและการชำระหนี้จะเป็นไปตามแผน ศาลจึงต้องพิจารณาให้ถี่ถ้วนว่าการยื่นคำร้องขอให้ฟื้นฟูกิจการมีความสุจริตหรือไม่ เพื่อประวิงเวลาการชำระหนี้หรือไม่ เจ้าหนี้สมยอมกับลูกหนี้เพื่อร้องขอฟื้นฟูกิจการเพื่อประวิงเวลาการชำระหนี้หรือไม่ เจ้าหนี้เป็นผู้ถือหุ้นหรือเป็นบุคคลที่มีความเกี่ยวข้องกับลูกหนี้หรือไม่

(2) ศาลไม่ควรมัวคิดว่าเมื่อลูกหนี้มีหนี้สินล้นพ้นตัวแล้ว ต้องล้มละลายเสมอไป หรือเกรงว่าจะใช้กระบวนการฟื้นฟูกิจการเป็นเครื่องประวิงเวลาการชำระหนี้ ศาลต้องคำนึงเสมอว่าการฟื้นฟูกิจการเพื่อให้โอกาสแก่ลูกหนี้ดำเนินธุรกิจและนำเงินมาชำระหนี้ อันจะเป็นประโยชน์แก่เจ้าหนี้เอง

3. การใช้หลักพุทธธรรมในการพิจารณาเหตุสุดวิสัยกรณีที่เจ้าหนี้ไม่ได้ยื่นขอรับชำระหนี้ภายในกำหนด

ตามพระราชบัญญัติล้มละลาย เจ้าหนี้ทั้งในคดีล้มละลายและฟื้นฟูกิจการจะต้องยื่นขอรับชำระ

⁶สิทธิชัย ลีลาโสภิต, “ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมสำหรับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษา สถาบันตุลาการ ศาลยุติธรรมไทย”, *วิทยานันท์พุทธศาสนธรรมมหาบัณฑิต*, (บัณฑิตวิทยาลัย: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2552), หน้า 179.

⁷ลูกหนี้ที่มีหนี้สินน้อยกว่า 10 ล้านบาทอาจเข้ากระบวนการฟื้นฟูกิจการได้ตาม หมวด 3/2 กระบวนการพิจารณาเกี่ยวกับการฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้ที่เป็นวิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม ซึ่งไม่อยู่ในขอบเขตของบทความนี้

หนี้ภายในเวลาที่กำหนด หากเจ้าหนี้ไม่ยื่นขอรับชำระหนี้จะมีผลกระทบต่อสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้จากลูกหนี้ในกระบวนการ ทั้งในคดีล้มละลายและฟื้นฟูกิจการ ศาลมีอำนาจที่จะใช้ดุลพินิจที่จะให้เจ้าหนี้ที่มีได้ยื่นขอรับชำระหนี้ภายในกำหนดสามารถยื่นขอรับชำระหนี้เข้ามาได้ โดยกรณีจะต้องเป็นเหตุสุดวิสัยเท่านั้น การพิจารณาเหตุสุดวิสัยที่ทำให้เจ้าหนี้ไม่ได้ยื่นคำขอรับชำระหนี้ภายในกำหนด จึงควรตั้งอยู่บนหลักของความเมตตาและกรุณา คือมีความปรารถนาดีของต่อเจ้าหนี้ให้เจ้าหนี้ได้รับสิทธิที่จะได้รับชำระหนี้ และ มีความคิดที่จะช่วยเจ้าหนี้ที่ถูกเหตุภายนอกขัดขวางไม่ให้ยื่นขอรับชำระหนี้สามารถมีสิทธิกลับมายื่นขอรับชำระหนี้ได้ ความเมตตาและกรุณาควรอยู่ภายใต้การกำกับของอุเบกขา คือ ใช้ปัญญาพิจารณาให้รอบคอบ โดยพิจารณาว่าเหตุขัดขวางดังกล่าวเกิดจากเหตุใด เจ้าหนี้มีส่วนให้เกิดเหตุดังกล่าวมาน้อยเพียงใด เป็นเหตุการณ์ที่เป็นความผิดของเจ้าหนี้หรือไม่

4. การใช้หลักพุทธธรรมในการรวบรวมและแบ่งเฉลี่ยทรัพย์มาชำระหนี้ให้เจ้าหนี้ในกระบวนการล้มละลาย

4.1 การรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้

ผู้ที่มีบทบาทในการรวบรวมทรัพย์สินของลูกหนี้มาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ในกระบวนการล้มละลาย คือ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ควรมีจิตแบบพรหม คือ ช่วยเหลือเจ้าหนี้ให้ได้ชำระหนี้เท่าที่ตนจะทำได้และใช้ปัญญาพิจารณาดำเนินการตามความเห็นสมควรตามหลักพรหมวิหาร 4 เราถือว่าทุกคนมีส่วนรับผิดชอบในการสร้างสรรค์และอภิบาลสังคม^๑ หากเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์

รอแต่เจ้าหนี้จะให้ข้อมูลเกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้แล้ว ลูกหนี้อาจยกย้ายถ่ายเททรัพย์สินไปหมดแล้ว ด้วยเหตุที่เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีอำนาจเรียกบุคคลอื่นใดที่สงสัยว่ามีข้อมูลเกี่ยวกับทรัพย์สินของลูกหนี้มาให้ข้อมูลได้ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ควรดำเนินการดังกล่าวได้ด้วยตนเองหรือเมื่อเจ้าหนี้ร้องขอโดยไม่ชักช้าเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ควรตระหนักอยู่เสมอว่าเจ้าหนี้ยังคงรอที่จะได้รับชำระหนี้อยู่ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ควรใช้อำนาจที่ตนมีอยู่ในการสืบหาทรัพย์สินของลูกหนี้ทำด้วยหลักอิทธิบาท 4 คือ เอาใจใส่ ติดตาม ใคร่ครวญ

4.2 การแบ่งเงินให้เจ้าหนี้

ตามมาตรา 124 เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะต้องแบ่งเงินให้แก่เจ้าหนี้ทุก 6 เดือน ด้วยจิตใจแบบพรหมคิดที่จะช่วยเหลือบรรเทาทุกข์ให้เจ้าหนี้แล้ว เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ไม่จำเป็นต้องรอให้ครบ 6 เดือนก็ได้ หากจำนวนเงินที่ได้มามีจำนวนมากพอ และเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ควรเป็นผู้อำนวยความสะดวกให้แก่เจ้าหนี้ มีใช้ให้เจ้าหนี้ชวนชวนติดตามสถานะว่าการขายอยู่ในขั้นตอนใด

4.3 การชำระสะสางธุรกิจของลูกหนี้

เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จะต้องใช้สติปัญญาพิจารณากิจการของลูกหนี้ควรจะได้รับชำระสะสางไปในทิศทางที่จะเกิดประโยชน์สูงสุดทั้งฝ่ายเจ้าหนี้และลูกหนี้ ธุรกิจของลูกหนี้ที่มีความสำคัญที่จะสร้างรายได้มาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ ในกรณีที่จำเป็นต้องขายทรัพย์สินของลูกหนี้ เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ควรที่จะขายทรัพย์สินของลูกหนี้โดยไม่แยกส่วน เพื่อให้ผู้รับซื้อสามารถดำเนินธุรกิจต่อไปได้ และได้ราคาที่ดี

^๑พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต), นิติศาสตร์แนวพุทธ, พิมพ์ครั้งที่ 6, (กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, 2550), หน้า 83.

5. การนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการจัดทำแผนฟื้นฟูกิจการ และการแบ่งกลุ่มเจ้าหนี้

5.1 การทำแผนฟื้นฟูกิจการ

แผนฟื้นฟูกิจการนับเป็นกลไกอย่างหนึ่งในการชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ โดยมีข้อกำหนดในการขับเคลื่อนการดำเนินธุรกิจของลูกหนี้เพื่อให้ลูกหนี้มีรายได้มาชำระหนี้ ข้อกำหนดต่างๆ ในแผนฟื้นฟูกิจการจะเป็นไปในลักษณะเพื่อให้ลูกหนี้ได้พลิกฟื้นจากสถานะหนี้สินล้นพ้นตัว อันประกอบไปด้วยข้อกำหนดการขยายเวลาการชำระหนี้หรือการลดจำนวนหนี้เพื่อเปิดโอกาสให้ลูกหนี้สามารถดำเนินธุรกิจต่อไปได้ การจัดหาทุนเพิ่มเติมในรูปแบบต่างๆ การหาพันธมิตรร่วมทุน (ถ้าจำเป็น) การก่อหนี้เพื่อให้ลูกหนี้มีเงินทุนมาดำเนินธุรกิจ การขายทรัพย์สินอันไม่จำเป็นต่อการดำเนินธุรกิจ และกำหนดขั้นตอนการดำเนินธุรกิจเพื่อไม่ให้ลูกหนี้กลับไปมีปัญหาหนี้สินเช่นเดิม

ข้อกำหนดของแผนจึงเปรียบเสมือนกับแนวทางการดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหานี้ของลูกหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ เพื่อพลิกฟื้นจากสถานะหนี้สินล้นพ้นตัว ซึ่งเทียบเคียงได้กับคำสอนเรื่องปฏิกรรมในพุทธศาสนา คำว่า “ปฏิกรรม” มีความหมายว่า การทำคืน การแก้กรรม การแก้ไข การกลับทำใหม่ให้เป็นดี⁹ ปฏิกรรมมีสาระสำคัญ คือ ยอมรับความผิดพลาดที่ได้ทำไปแล้ว เลิกบาปอกุศล หรือการกระทำผิดพลาดเสียหายที่เคยทำนั้น เปลี่ยนไปทำกรรมที่ดีแทน หรือหันกลับจากความชั่วร้าย มาทำความดีงามถูกต้อง ทำบุญ

กุศล แก้ไขปรับปรุงตน เปลี่ยนแปรกรรมจากการทำความชั่วมาทำความดี ตลอดจนแก้ไขข้อบกพร่องเพื่อก้าวขึ้นไปสู่ความถูกต้องสมบูรณ์¹⁰

แผนฟื้นฟูกิจการที่ดีควรมีข้อกำหนดที่เทียบเคียงกับหลักการของปฏิกรรม คือ มีเนื้อหาที่มีลักษณะเป็นการกำหนดวิธีการชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ด้วยความเป็นธรรม หลีกเลี่ยงการก่อหนี้ที่เกินความสามารถของลูกหนี้ที่จะชำระหนี้ โดยมีศีล สมาธิ และปัญญาเป็นพื้นฐาน คือ การรู้จักวิเคราะห์ความเป็นไปได้ของแผนในแง่มุมต่างๆ เพื่อให้นำไปปฏิบัติให้ได้ผล (ปัญญา) แผนจะต้องมีข้อกำหนดเกี่ยวกับชำระหนี้ที่ต่อเนื่อง สม่าเสมอ ไม่ควรมีการเว้นช่วงนานจนเกินไป (สมาธิ) ความมุ่งประสงค์ที่จะชำระหนี้ (ศีล)

5.2 การจัดกลุ่มเจ้าหนี้ในแผนฟื้นฟูกิจการ

มาตรา 90/42 (3)(ข) กำหนดให้แผนฟื้นฟูกิจการแบ่งเจ้าหนี้เป็นกลุ่มๆ ดังนี้

- (1) เจ้าหนี้ที่มีจำนวนหนี้มีประกันมากกว่าร้อยละ 15 ของหนี้ทั้งหมด จัดเป็นรายละเอียดกลุ่ม
- (2) เจ้าหนี้ที่มีจำนวนหนี้มีประกันน้อยกว่าร้อยละ 15 ของหนี้ทั้งหมด จัดเป็นหนึ่งกลุ่ม
- (3) เจ้าหนี้ไม่มีประกันจัดแบ่งเป็นหลายกลุ่มโดยหนี้ประเภทเดียวกันให้จัดอยู่ในกลุ่มเดียวกัน
- (4) สุตท้ายเป็นเจ้าหนี้ตามมาตรา 130 ทวิ คือ เจ้าหนี้ด้อยสิทธิ¹¹ ให้จัดเป็นหนึ่งกลุ่ม

การแบ่งกลุ่มเจ้าหนี้ดังกล่าวจะนำมาใช้เป็นหลักเกณฑ์ในการกำหนดคะแนนเสียงของเจ้าหนี้นอุมัติแผน ซึ่งกำหนดในมาตรา 90/46 ดังนี้

⁹พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์, พิมพ์ครั้งที่ 23, (กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์ผลิธัมม, ๒๕๕8), หน้า 192.

¹⁰พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตโต), พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยาย, (กรุงเทพมหานคร:สำนักพิมพ์ผลิธัมม, 2557), หน้า 290.

¹¹พระราชบัญญัติล้มละลาย มาตรา 130 ทวิ บัญญัติว่า “ในกรณีที่หนี้ตามมาตรา 130 (7) รายได้มีการกำหนดโดยกฎหมายหรือสัญญาให้เจ้าหนี้มีสิทธิได้รับชำระหนี้ต่อเมื่อเจ้าหนี้อื่นได้รับชำระหนี้จนเต็มจำนวนแล้ว เจ้าหนี้ดังกล่าวนี้ยังคงมีสิทธิได้รับส่วนแบ่งทรัพย์สินตามสิทธิที่ตนมีอยู่ตามที่กำหนดไว้โดยกฎหมายหรือสัญญานั้น”

มติยอมรับแผนต้องเป็นมติพิเศษ¹² ของ

(1) ที่ประชุมเจ้าหน้าที่แต่ละกลุ่มทุกกลุ่ม หรือ

(2) ที่ประชุมเจ้าหน้าที่อย่างน้อยหนึ่งกลุ่ม ซึ่งมีใช้กลุ่มเจ้าหน้าที่ตามมาตรา 90/46 ทวิ และเมื่อนับรวมจำนวนหนึ่งของเจ้าหน้าที่ยอมรับแผนในที่ประชุมเจ้าหน้าที่ทุกกลุ่มแล้ว มีจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละห้าสิบแห่งจำนวนหนึ่งของเจ้าหน้าที่ซึ่งได้เข้าประชุมด้วยตนเองหรือมอบฉันทะให้ผู้อื่นเข้าประชุมแทนในที่ประชุมเจ้าหน้าที่และได้ออกเสียงลงคะแนนในมตินั้น

แผนฟื้นฟูกิจการสามารถกำหนดการชำระหนี้ให้เจ้าหน้าที่แต่ละกลุ่มให้แตกต่างกันได้ ด้วยข้อกำหนดในลักษณะดังกล่าว เจ้าหน้าที่รายใหญ่ที่มีหนี้ที่มีหลักประกันเกินกว่าร้อยละ 50 ของหนี้ทั้งหมด สามารถกำหนดทิศทางการชำระหนี้ในแผนได้ เนื่องจากคะแนนเสียงเจ้าหน้าที่อนุมัติแผนใช้คะแนนเสียงที่เป็นมติพิเศษของเจ้าหน้าที่อย่างน้อยกลุ่มหนึ่ง การจัดให้เจ้าหน้าที่มีประกันเกินกว่าร้อยละ 15 เป็นหนึ่งกลุ่มทำให้สามารถได้รับมติพิเศษจากเจ้าหน้าที่ดังกล่าวได้โดยไม่ยาก ด้วยเหตุที่มีเจ้าหน้าที่เพียงรายเดียว และหากหนี้ของเจ้าหน้าที่ดังกล่าวมีจำนวนมากกว่าร้อยละ 50 เจ้าหน้าที่ดังกล่าวจะสามารถกำหนดทิศทางของแผนได้ ด้วยเหตุนี้เอง ผู้ทำแผนจึงมักทำแผนที่อยู่บนพื้นฐานที่สอดคล้องกับความต้องการเจ้าหน้าที่รายใหญ่ที่ควบคุมคะแนนเสียงยอมรับแผนได้ และจะปรับแก้ไขแผนให้ตรงกับความต้องการของเจ้าหน้าที่ดังกล่าว

การแบ่งกลุ่มเจ้าหน้าที่ของผู้ทำแผนและการจัดทำข้อกำหนดการชำระหนี้อาจตกอยู่ภายใต้ข้อคิด 4 ซึ่งมีผลให้เกิดการเลือกปฏิบัติต่อเจ้าหน้าที่บางกลุ่มด้วยความไม่เป็นธรรม เจ้าหน้าที่รายใหญ่เอาเปรียบเจ้า

หนี้รายย่อยหรือเจ้าหน้าที่กลุ่มน้อย ผู้ทำแผนควรต้องละวางข้อคิด 4 ในการแบ่งกลุ่มเจ้าหน้าที่และกำหนดการชำระหนี้ให้แก่เจ้าหน้าที่แต่ละกลุ่มด้วยความเป็นธรรม ไม่เลือกปฏิบัติเพราะเหตุข้อคิด แต่เหตุที่เจ้าหน้าที่แต่ละกลุ่มได้รับการปฏิบัติแตกต่างกันเนื่องจากลักษณะแห่งหนี้มีความต่างกัน จึงไม่อาจปฏิบัติเหมือนกันได้

ผู้ทำแผนควรจัดแบ่งกลุ่มเจ้าหน้าที่ด้วยความเมตตาและกรุณา มีความเห็นอกเห็นใจเจ้าหน้าที่ซึ่งโดยสภาพไม่สามารถบังคับใช้สิทธิต่อลูกหนี้ โดยต้องรอคอยการชำระหนี้ตามแผน ที่อาจมีการขยายเวลาการชำระหนี้ออกไปอีก เช่น การแบ่งกลุ่มเจ้าหน้าที่ไม่ควรเป็นการซ้ำเติมเจ้าหน้าที่กลุ่มที่มีหนี้มีการค้ากับลูกหนี้ให้ได้รับชำระหนี้เป็นจำนวนน้อยเพื่อให้เจ้าหน้าที่อีกกลุ่มได้รับชำระหนี้เป็นจำนวนมาก ไม่มุ่งหมายให้เจ้าหน้าที่รายย่อยถูกเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรม ไม่จัดแบ่งกลุ่มเจ้าหน้าที่การค้าออกเป็นกลุ่มที่ลูกหนี้ไม่ทำธุรกิจการค้าด้วยและกลุ่มที่ลูกหนี้ยังคงทำธุรกิจการค้าด้วยต่อไป โดยกลุ่มที่ลูกหนี้ยังคงทำธุรกิจด้วยจะได้รับชำระหนี้มากกว่ากลุ่มที่ลูกหนี้ไม่ทำธุรกิจด้วย

6. การนำหลักพุทธธรรมมาใช้สำหรับศาลในการพิจารณาเห็นชอบด้วยแผนฟื้นฟูกิจการ

ในกรณีที่ที่ประชุมเจ้าหน้าที่มีมติยอมรับแผนฟื้นฟูกิจการแล้ว พระราชบัญญัติล้มละลายกำหนดให้ศาลพิจารณาความชอบด้วยกฎหมายของแผนอีกชั้นหนึ่ง ประเด็นที่ศาลจะต้องพิจารณาให้ความเห็นชอบแผนฟื้นฟูกิจการตามพระราชบัญญัติล้มละลายมาตรา 90/58 มีดังนี้

1. แผนมีรายการครบถ้วนตามที่กำหนดไว้ในมาตรา 90/42

¹²มติพิเศษ มีนิยามอยู่ใน พระราชบัญญัติล้มละลาย มาตรา 6 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “มติของเจ้าหน้าที่ฝ่ายข้างมากและมีจำนวนหนึ่งเท่ากับสามในสี่แห่งจำนวนหนี้ทั้งหมดของเจ้าหน้าที่ซึ่งได้เข้าประชุมด้วยตนเอง หรือมอบฉันทะให้ผู้อื่นเข้าประชุมแทนในที่ประชุมเจ้าหน้าที่ และได้ออกเสียงลงคะแนนในมตินั้น”

2. ข้อเสนอการชำระหนี้ของเจ้าหนี้กลุ่มเดียวกัน จะต้องได้รับการปฏิบัติที่เท่าเทียมกัน ในกรณีที่ข้อเสนอการชำระหนี้ที่ไม่ได้รับมติพิเศษจากเจ้าหนี้ทุกกลุ่ม จะต้องมียุทธศาสตร์การชำระหนี้เป็นไปตามลำดับที่กฎหมายบัญญัติไว้ว่าด้วยการแบ่งทรัพย์สินในคดีล้มละลาย ซึ่งลำดับการแบ่งทรัพย์สินในคดีล้มละลาย

3. เมื่อการดำเนินการตามแผนสำเร็จ เจ้าหนี้จะได้รับชำระหนี้ไม่น้อยกว่ากรณีศาลมีคำพิพากษาให้ลูกหนี้ล้มละลาย

จากการศึกษาแนวคำพิพากษาฎีกาพบว่า ศาลฎีกามีคำวินิจฉัยไปแนวทางเดียวกันว่า ศาลมีอำนาจพิจารณาประเด็นอื่นๆ ในแผนฟื้นฟูกิจการนอกเหนือจากที่พระราชบัญญัติล้มละลายกำหนด หลักพุทธธรรมที่นำมาใช้สำหรับศาลในการพิจารณาเห็นชอบด้วยแผนฟื้นฟูกิจการตามแนวคำพิพากษาฎีกาดังกล่าวมีดังนี้

(1) **ความเป็นไปได้ของแผนหลักพุทธธรรม**ที่ศาลควรนำมาใช้พิจารณาว่าแผนฟื้นฟูกิจการมีความเป็นไปได้หรือไม่ คือ แผนฟื้นฟูกิจการตั้งอยู่ในศีลข้อสุวาทหรือไม่ เช่นข้อสมมติฐานของแผนฟื้นฟูกิจการทำให้เกิดความเข้าใจผิดหรือไม่ และแผนฟื้นฟูกิจการตั้งอยู่ในหลักธรรมแห่งเหตุผล หรือไม่ เช่นการกำหนดมูลค่าทรัพย์สินที่นำมาใช้ชำระหนี้แทนเงินสดมีมูลค่าที่ยุติธรรมหรือไม่

(2) **แผนมีความสุจริตหรือไม่หลักพุทธธรรม**ที่ศาลควรนำมาใช้พิจารณาว่าแผนฟื้นฟูกิจการมีความสุจริตหรือไม่ คือ แผนตั้งอยู่บนฐานของศีล

ข้อทันทนาทานหรือไม่ เช่น การปรับลดยอดหนี้ มีความจำเป็นเพื่อการฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้หรือไม่ หรือเอื้อให้บุคคลภายนอกเข้าครอบงำกิจการได้ และแผนฟื้นฟูกิจการตั้งอยู่ในหลักธรรมแห่งเหตุผลหรือไม่ในเชิงของการพิจารณาความสุจริตของแผนเช่นการชำระหนี้มีความสัมพันธ์กับรายได้ที่ลูกหนี้จะได้รับและทรัพย์สินของลูกหนี้มีอยู่หรือไม่

7. การนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในขั้นตอนการสิ้นสุดกระบวนการล้มละลายและฟื้นฟูกิจการ

7.1 การสิ้นสุดกระบวนการล้มละลาย

(1) การปลดจากล้มละลายโดยคำสั่งศาล

ศาลจะมีคำสั่งให้ลูกหนี้ปลดจากล้มละลายในกรณีที่ได้แบ่งทรัพย์สินชำระหนี้ให้แก่เจ้าหนี้ไม่น้อยกว่าร้อยละ 50 และ ลูกหนี้ไม่เป็นบุคคลล้มละลาย ผู้ทุจริต¹³ ศาลจึงควรใช้ดุลยพินิจในการปลดลูกหนี้จากล้มละลายด้วยความระมัดระวัง โดยมีหลักพุทธธรรมที่ควรนำมาใช้คือ หลักธรรมแห่งเหตุผล คือ ธัมมัญญ (ผู้รู้จักเหตุ) และอัตถัญญ (ผู้รู้จักผล) เหตุผลที่ควรให้ลูกหนี้ปลดจากล้มละลาย คือ ลูกหนี้ไม่มีทรัพย์สินที่จะมาชำระหนี้อีกต่อไป ลูกหนี้มิได้ซุกซ่อนทรัพย์สินใดๆ ไว้ การให้ลูกหนี้อยู่ในกระบวนการล้มละลายไม่มีประโยชน์

(2) การปลดจากล้มละลาย เมื่อครบกำหนดระยะเวลา

การปลดจากล้มละลาย เมื่อครบกำหนดระยะเวลา คือ 3 ปี นับแต่วันที่ศาลพิพากษาให้ลูกหนี้ล้ม

¹³พระราชบัญญัติล้มละลาย มาตรา 6 กำหนดนิยามคำว่า “บุคคลล้มละลายทุจริต” ไว้ว่า บุคคลล้มละลายที่ถูกศาลพิพากษาว่ามีความผิดตามมาตรา 163 ถึงมาตรา 170 แห่งพระราชบัญญัตินี้ หรือเป็นบุคคลล้มละลายอันเนื่องมาจากหรือเนื่องเกี่ยวกับการกระทำความผิดฐานยักยอกหรือฉ้อโกงตามประมวลกฎหมายอาญา หรือการกระทำความผิดอันมีลักษณะเป็นการกักขังเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชนตามกฎหมายว่าด้วยการกักขังเงินที่เป็นการฉ้อโกงประชาชน

ละลาย โดยระยะเวลา 3 ปีดังกล่าวอาจขยายออกไปได้ตามเงื่อนไขในมาตรา 81/1 (1) (2) (3) โดยเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ร้องขอขยายเวลาได้การปลดจากการล้มละลายตามกำหนดเวลานี้มีเฉพาะกรณีที่เป็นบุคคลธรรมดาและไม่ต้องให้ศาลสั่งแต่ประการใดเจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์จึงควรมีบทบาทในเชิงรุกในอันที่จะค้นหาข้อเท็จจริงว่าลูกหนี้มีพฤติกรรมทุจริตก่อนเข้าสู่กระบวนการล้มละลายหรือไม่ มีพฤติกรรมที่จะใช้กระบวนการล้มละลายเป็นช่องทางไม่ชำระหนี้หรือไม่ หลักพุทธธรรมที่นำมาใช้ในการค้นหาข้อเท็จจริงในเชิงรุก คือ การงานไม่อาภูลและการใช้ปัญญาตามหลักวิมมังการ่วมกัน เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์ควรเอาใจใส่ติดตามความเป็นมาแห่งเหตุแห่งการล้มละลาย พฤติกรรมการก่อหนี้ของลูกหนี้ ตรวจสอบประวัติการก่อหนี้ของลูกหนี้ไม่ทอดทิ้งการสืบหาข้อมูลดังกล่าว และรายงานให้ศาลทราบ การติดตามและสืบหาข้อมูลดังกล่าวจะต้องใช้ปัญญาตามหลักวิมมังการ คือ วิเคราะห์เหตุแห่งการก่อหนี้ จำนวนหนี้ที่ลูกหนี้ก่อในแต่ละคราว พฤติกรรมของลูกหนี้ส่อไปในทางทุจริต ยักยอกถ่ายทรัพย์สินเพื่อเตรียมความพร้อมเข้าสู่กระบวนการล้มละลายหรือไม่ สืบหาข้อมูลการโอนทรัพย์สินของลูกหนี้โดยเรียกบุคคลที่สงสัยหรือผู้ที่อาจให้ข้อมูลได้มาให้ข้อมูล เช่น ญาติ เพื่อนร่วมงาน

7.2 การสิ้นสุดกระบวนการฟื้นฟูกิจการ

(1) กรณีศาลไม่เห็นชอบด้วยแผนที่ผ่านมติยอมรับของที่ประชุมเจ้าหนี้แล้วในกรณีที่ศาลมีคำสั่งไม่เห็นชอบด้วยแผนแล้ว ศาลจะต้องพิจารณาว่าลูกหนี้ควรล้มละลายหรือไม่ ไม่ได้เปิดโอกาสให้ผู้ทำแผนกลับไปแก้ไขแผนได้เลย หากแผนมีข้อบกพร่องการจัดกลุ่มไม่ถูกต้อง การชำระหนี้ในลักษณะที่ทำให้เจ้าหนี้รายใหญ่เอาเปรียบเจ้าหนี้รายย่อย เหล่านี้อยู่ในวิสัยที่จะแก้ไขได้ จึงควรเปิดโอกาสให้ผู้ทำแผน

นำแผนกลับไปแก้ไข และขอความเห็นชอบจากที่ประชุมเจ้าหนี้อีกครั้ง เพื่อมิให้การดำเนินที่ผ่านมาเกิดความสูญเปล่า และสุดท้ายลูกหนี้จะต้องกลับเข้ามาในกระบวนการล้มละลาย การเปิดโอกาสให้มีการแก้ไขแผนดังกล่าวจะสอดคล้องกับหลักพรหมวิหาร 4

(2) เมื่อครบกำหนดระยะเวลาการปฏิบัติตามแผนแล้ว จะเป็นขั้นตอนที่ศาลจะพิจารณาว่าการฟื้นฟูกิจการเป็นผลสำเร็จหรือไม่ หากการฟื้นฟูกิจการเป็นผลสำเร็จ ศาลจะให้ลูกหนี้ยกเลิกการฟื้นฟูกิจการ หากการฟื้นฟูกิจการไม่เป็นผลสำเร็จแล้ว แต่การฟื้นฟูกิจการใกล้จะเป็นผลสำเร็จแล้ว ศาลอาจขยายระยะเวลาการปฏิบัติตามแผนให้ก็ได้ แต่หากการฟื้นฟูกิจการยังไม่เป็นผลสำเร็จและยังมีขั้นตอนที่ต้องปฏิบัติอีกเป็นจำนวนมาก ศาลจะมีคำสั่งพิทักษ์ทรัพย์ลูกหนี้หรือยกเลิกกระบวนการล้มละลายก็ได้ ตามที่ศาลเห็นสมควรโดยศาลจะต้องพิจารณาข้อเท็จจริงเป็นกรณีๆ ไป ตามสถานะของลูกหนี้โดยพิจารณาจากจำนวนหนี้ที่ค้างอยู่มีจำนวนลดลงหรือไม่ ธุรกิจของลูกหนี้สามารถดำเนินต่อไปเพื่อชำระหนี้เก่าและใหม่ได้หรือไม่ แหล่งรายได้ของลูกหนี้มีความมั่นคงเพียงใด ลูกหนี้ยังมีภาวะหนี้สินล้นพ้นตัวหรือไม่ ถ้าลูกหนี้ยังคงไม่สามารถแก้ไขปัญหาหนี้สินต่างๆ ไม่ควรจะยกเลิกการฟื้นฟูกิจการให้ลูกหนี้

หลักพุทธธรรมที่จะนำมาเป็นหลักในการพิจารณาว่าการฟื้นฟูกิจการเป็นผลสำเร็จหรือไม่ คือ การละวางอคติ 4 กล่าวคือ ศาลพึงต้องพิจารณาสถานะของลูกหนี้ด้วยใจที่เป็นกลางว่าลูกหนี้อยู่ในสภาพที่จะสามารถดำเนินธุรกิจได้ตามปกติหรือไม่ นอกจากนี้ ยังมีหลักธรรมแห่งเหตุผล คือ อัมมัญญ (ผู้รู้จักเหตุ) และอัตถัญญ (ผู้รู้จักผล) นำมาใช้เป็นข้อพิจารณาว่าการฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้เป็นผลสำเร็จหรือไม่ คือ ศาลจะต้องพิจารณาข้อเท็จจริง

เป็นกรณีๆ ไป ตามสถานะของลูกหนี้ โดยพิจารณาจากจำนวนหนี้ที่ค้างอยู่มีจำนวนลดลงหรือไม่ ธุรกิจของลูกหนี้สามารถดำเนินต่อไปเพื่อชำระหนี้เก่าและใหม่ได้หรือไม่ แหล่งรายได้ของลูกหนี้มีความมั่นคงเพียงใด ลูกหนี้ยังมีภาวะหนี้สินล้นพ้นตัวหรือไม่

ส่วนหลักพุทธธรรมที่จะนำมาเป็นหลักในการพิจารณาว่าการฟื้นฟูกิจการใกล้จะเป็นผลสำเร็จหรือไม่ คือ การละวางอคติ 4 และ หลักธรรมแห่งเหตุผล ธรรมัญญ (ผู้รู้จักเหตุ) และอัตถัญญ (ผู้รู้จักผล) ศาลจะต้องละวางอคติว่าแม้ให้เวลาลูกหนี้ต่อไป ก็ไม่อาจฟื้นฟูกิจการเป็นผลสำเร็จ ศาลควรพิจารณาตามข้อเท็จจริงและเหตุผลว่าเหลือสิ่งใดที่ลูกหนี้จำเป็นต้องทำเพื่อให้การฟื้นฟูกิจการเป็นผลสำเร็จ สิ่งที่จะต้องทำดังกล่าวนี้น่าจะมีมากน้อยเพียงใด ใช้เวลานานเพียงใด ลูกหนี้ได้ชำระหนี้ตามแผนได้มากน้อยเพียงใด สัดส่วนหนี้สินลดลงไปมากน้อยเพียงใด

8. บทสรุป

หลักพุทธธรรมที่นำมาปรับใช้กับกระบวนการล้มละลายและฟื้นฟูกิจการในแง่ที่จะทำให้กระบวนการล้มละลายและฟื้นฟูกิจการไม่ใช่เป็นไปเพื่อความเบียดเบียนเจ้าหนี้ แต่เป็นกระบวนการที่เอื้อเพื่อต่อเจ้าหนี้ให้ได้รับชำระหนี้ตามสิทธิของตนโดยไม่ชักช้า กระบวนการล้มละลายและฟื้นฟูกิจการไม่ตกเป็นเครื่องมือของลูกหนี้ผู้ทุจริตหรือเครื่องมือประวิงเวลาการชำระหนี้ หลักพุทธธรรมที่จะนำไปสู่เป้าหมายดังกล่าว มีอยู่ 2 หลักใหญ่คือ หลักพุทธธรรมเพื่อความไม่เบียดเบียน กับหลักพุทธธรรมที่ทำให้เกิดปัญญา หลักพุทธธรรมที่เป็นองค์ประกอบของความไม่เบียดเบียนคือ ศีลข้ออนินาทานและข้อมุสาวาท พรหมวิหาร 4 และ หิริ โอตตัปปะ หลักพุทธธรรมดังกล่าวเป็นหลักการพื้นฐานของพุทธศาสนาที่มุ่งให้ละอกุศลและเจริญกุศล ซึ่งจะ

ช่วยการทำให้ดำเนินกระบวนการล้มละลายและฟื้นฟูกิจการไม่เกิดความเบียดเบียนเจ้าหนี้ส่วนหลักพุทธธรรมที่ทำให้เกิดปัญหาคือ การละวางอคติ 4 ธรรมัญญอัตถัญญ การงานที่ไม่อาภูล และ การงานที่ไม่มีโทษ โดยหลักพุทธธรรมที่เสริมให้เกิดปัญหาคือ อาชีวนารีสุทธิตีล และปัจจยสันนิสตีล และการเทียบเคียงหลักปฏิกรรมมาใช้

บรรณานุกรม

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ. ปยุตฺโต). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์. พิมพ์ครั้งที่ 23. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธรรม, 2558.

_____. พุทธธรรม ฉบับปรับปรุงขยาย. พิมพ์ครั้งที่ 40. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์ผลิธรรม, 2557.

_____. นิติศาสตร์แนวพุทธ. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์สวย จำกัด, 2550.

สิทธิชัย สีสาสิต. “ศึกษาวิเคราะห์หลักพุทธธรรมสำหรับการปฏิบัติหน้าที่ของผู้พิพากษา สถานบันตุลาการศาลยุติธรรมไทย”. วิทยานิพนธ์พุทธศาสตรมหาบัณฑิต. บัณฑิตวิทยาลัย: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2552.

โสภณ รัตนการณ. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ว่าด้วยหนี้. พิมพ์ครั้งที่ 10. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ, 2553.